
¹¹ Schaafsma, *Televisie*, 38.

¹² Schaafsma, *Televisie*, 42.

¹³ Schuyt en Taverne, 1950, 279.

¹⁴ Schaafsma, *Televisie*, 66-68.

¹⁵ Schuyt en Taverne, 1950, 365. J.C.H. Blom, J. Wieten en H.B.M. Wijffes (red.), *Van geloof, hoop en liefde* (Amsterdam 1996) 288.

¹⁶ Nederlandse Stichting voor Statistiek, *Televisie in Nederland-1958. Een onderzoek naar opinies en kijkgewoonten in opdracht van N.V. Thabur en Graetz K.G.* (Den Haag 1958) 59. Zie voor meer gedetailleerde gegevens over de kijkdichtheid in 1962 het rapport van het Centraal Bureau voor de Statistiek. CBS, *Vrije-tijdsbesteding*, 44. Ook hier blijken de godsdienstige programma's verre van populair te zijn.

¹⁷ Schaafsma, *Televisie*, 107.

¹⁸ Bij het onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek wordt onderscheid gemaakt tussen 'kerks' en 'onkerks'. Onder rooms-katholieken en gereformeerden is het aantal onkerksen zo klein, dat er bij deze twee groepen geen onderscheid wordt gemaakt tussen 'kerks' en 'onkerks'. De indeling is dan als volgt: a. rooms-katholiek b. Nederlands hervormd, totaal c. Nederland hervormd, kerks d. Nederlands hervormd,

Hoe weinig zenduren er ook waren, toch werd de tijd verdeeld over de omroepverenigingen, die om beurten een avond toegewezen kregen. Dit gebeurde tot grote spijt van diegenen die na de Tweede Wereldoorlog hoopten op een nationale televisieomroep. Van reorganisatie met betrekking tot het nieuwe medium was echter geen sprake. De omroepen die vanaf 1924 met het oog op de radio waren opgericht (de NCRV als eerste, de VPRO als laatste in 1926¹¹), breidden hun activiteiten zonder slag of stoot uit naar de televisie. Met het voorlopige Televisiebesluit in 1956 was hun autonomie gewaarborgd.¹²

De hoge kijkdichtheid gaf al een idee van de enorme invloed die uitging van het nieuwe meubelstuk in de huiskamer. Trok men zich vanaf 1965 misschien met het gezin terug achter het eigen toestel,¹³ vooral in de jaren daarvoor, toen de televisie nog een echt novum was, konden de eigenaars zich verheugen in veel bezoek. Vooral op de woensdagmiddag was dan een huiskamer vol kindervisite geen ongewoon verschijnsel. Al de uren die men voor de beeldbuis doorbracht, konden vanzelfsprekend niet meer besteed worden aan andere zaken. Bij lezingen verschenen er minder hoorders, bij Nutsdepartementen en volksuniversiteiten liepen de zalen leeg. Een meer positieve invloed van de televisie was dat de dagbladpers meer oog kreeg voor beeld en illustratie. Ook de culturele ontsluiting van het platteland en het gestimuleerde toneelbezoek konden alleen maar toegejuicht worden. En als de familie Doorsnee dan eens samenviel met catechisatie, verzette de predikant de laatste rustig naar een andere avond in de week.¹⁴

Helaas voor de predikant was het verzetten van catechisatie nooit nodig als er een kerkelijke uitzending kwam. Het continue kijk- en luisteronderzoek begon pas in 1965,¹⁵ maar het Thabur-Graetz-rapport uit 1958 liet zien dat zelfs in de periode dat iedereen naar bijna elk programma keek, de kerkelijke uitzendingen niet goed uit de bus kwamen. De kerkdiensten hadden een kijkdichtheid van 13 procent, terwijl het journaal of een quiz allebei boven de 60 procent uitkwamen. Dagsluitingen of epilogen scoorden dus relatief goed met 38 procent.¹⁶ Misschien had ds. C.M. de Vries daar als dagsluiting van de NCRV nog de hand in. Vanuit het 'hemelbed', de kleine ruimte in de Bussumse studio waar de dagsluitingen werden opgenomen, maakte hij volgens H. Schaafsma een 'geestige, jongensachtige' indruk.¹⁷

Opvallend in de statistieken is de manier waarop vooral kerkelijk meelevende protestanten met de televisie omgingen. De snelle verbreiding van de televisie had betrekking op bijna alle delen van de Nederlandse bevolking. In 1962 had ongeveer 47 procent van de totale bevolking een televisie. Maar bij zowel de agrarische bevolking als bij de gereformeerden en kerkelijk hervormden¹⁸ vormden de tele-